

HELSEINSKÉ ČÍSLO ZPRAVODAJ DEMOKRATICKÉ INICIATIVY - zpravodaj
1989 demokratické iniciativy - ZPRAVODAJ DEMOKRATI
CKÉ INICIATIVY - zpravodaj demokratické inici
ativy - ZPRAVODAJ DEMOKRATICKÉ INICIATIVY-zpra
vodaj demokratické iniciativy - ZPRAVODAJ DEMO
KRATICKÉ INICIATIVY - zpravodaj demokratické i
nitiativy - ZPRAVODAJ DEMOKRATICKÉ INICIATIVY HELSEINSKÉ ČÍSLO
1989

Demokratická iniciativa zahájila v roce 1989 zveřejňování a konkretizaci programu, který byl nazván: Helsinská iniciativa k demokratizaci ČSSR. Touto činností chce dosáhnout toho, aby se nedemokratický stav československé společnosti co nejrychleji upravil a přizpůsobil se tak mezinárodním závazkům, jež vyplývají z helsinského procesu. Svě závazky vláda nově potvrdila podpisáním závěrečného protokolu vídeňské následné schůzky KBSE v lednu 1989.

Program "Helsinská iniciativa" předpokládá, že po zrušení mimořádné situace nastane přechodné demokratizační období, v němž se na základě současné ústavy upraví nevyhovující zákony, uskuteční některá liberalizační opatření hospodářské reformy, zavede se veřejná kontrola nad bezpečnostními orgány a budou legalizovány nezávislé skupiny. Přechodné demokratizační období bude ukončeno vypracováním nové ústavy a nového volebního zákona.

Demokratická iniciativa začala zmíněný program uskutečňovat dne 17. března 1989 dopisem předsedovi vlády ČSSR. Hlásí se v něm k článku 26 Závěrečného protokolu vídeňské schůzky KBSE a zdůrazňuje zejména "právo jednotlivých osob sledovat a napomáhat ustanovení KBSE a sdružovat se za tím účelem s jinými ...". Demokratická iniciativa žádá československou vládu, aby tato práva respektovala, jak se k tomu zavázala.

Současná doba také aktualizovala dopis Demokratické iniciativy poslancům Federálního shromáždění z 1. září 1987 a podněty, které na něj navazují. Jde o návrh celé řady opatření demokratizačního a liberalizačního charakteru, jejichž uskutečnění by vedlo k důslednějšimu respektování lidských práv.

V tomto vydání Zpravodaje proto předkládáme i dokumenty, které na zmíněný dopis a podněty navazují z hlediska "Helsinské iniciativy".

+++ Dopis DI předsedovi vlády ČSSR z 15. března 1989 +++

Vážený pane předsedo,

hnutí Demokratická iniciativa se rozhodlo využít zveřejnění Závěrečného dokumentu vídeňské následné schůzky KBSE a zejména skutečnosti, že československá vláda se k tomuto dokumentu připojila. Při této příležitosti se veřejně hlásíme k článku 26 Principů závěrečného dokumentu, který stanoví "právo jednotlivých osob sledovat a napomáhat ustanovení KBSE a sdružovat se za tímto účelem s jinými", a žádáme československou vládu, aby tato naše práva respektovala.

S odvoláním na zmíněný článek 26 Principů i na celkový smysl Závěrečného dokumentu vídeňské následné schůzky KBSE Vám zasíláme

- dopis poslancům FS ČSSR ze září 1987.
- podnět k vypracování zákonů podporujících občanskou rovnoprávnost z října 1987.

Těmito dokumenty Demokratická iniciativa zahájila svou činnost, návrhy a požadavky, které obsahují, však dosud nebyly vzaty v potaz. Jsou podle našeho názoru aktuální stejně jako návrhy další, rovněž dosud neakceptované. Jako součást našeho programu "Helsinská iniciativa k demokratizaci ČSSR" /příloha č.3/ je budeme postupně upravovat a navrhopvat příslušným orgánům k realizaci.

Přirozeně, nedomníváme se, že by mohly být hladce přijaty, očekáváme však připomínky ze strany civilních státních orgánů.

Za Demokratickou iniciativu

Bohumil Doležal

Emanuel Mandler

Karel Štindl

Stanislav Trávníček

Martin Litomiský

Ilja Storoženko

Eva Štolbová

+++ Otevřený dopis poslancům Federálního shromáždění ČSSR
o helsinské iniciativě k demokratizaci Československa +++

Paní poslankyně a páni poslanci!

Uplynulo již půldruhého roku od doby, kdy jsme Vám zaslali osobní dopisy, ve kterých jsme Vás žádali, abyste vyvinuli iniciativu k započetí demokratizačního procesu v ČSSR a navrhlí jsme několik základních opatření a zákonných úprav jako počátek obtížné cesty k překonání celospolečenské krize.

Na tyto a podobné mnohé návrhy jste nereagovali ani Vy, ani nejvyšší vládní a straničtí činitelé. Vrcholné orgány našeho státu nastoupily cestu diametrálně odlišnou. V době, kdy se úspěšně odstraňují mnohé příčiny nepřátelství mezi národy v celé Evropě a kdy ČSSR nejen proklamuje politiku lidských práv, ale také dobrovolně přijímá významné závazky v duchu uskutečňování občanských svobod, potlačuje státní moc policejní silou pokojná shromáždění občanů a zákonodárné sbory přijímají zákony, které jsou svým protidemokratickým zaměřením ve flagrantním rozporu se všemi závazky Československa, vyplývajícími z helsinského procesu.

... Jedinou pozitivní alternativou hrozivého vývoje je okamžitě zrušení současné mimořádné situace, a to jak v oblasti mocenské a správní, tak zákonodárné. Místo toho je třeba vytvořit přechodný stav demokratizace společnosti, který by trval do vyhlášení nové demokratické ústavy. V této přechodné době by se na základě dnes platné ústavy, dosavadních zákonů a institucí společnost základním způsobem přiblížila k závazkům, které si ČSSR uložila a mohla by plnit jejich nejdůležitější zásady.

V oblasti zákonodárné jde zejména o to, umožnit rozvoj hlavních občanských práv a dále pak vytvořit rámcovou zákonnou normu o svobodě svědomí, náboženského a církevního života. Podmínkou účinnosti takových opatření jsou zákony, které zabrání politickému zneužití trestního zákoníku.

Tuto legislativní činnost je nepochybně třeba podpořit opatřeními správní povahy. Především snížením stavu a moci policie a zavedením veřejné kontroly nad bezpečnostními složkami, dále co největším omezením dnešní závislosti soudů a pořádným zlepšením podmínek v československých věznicích. Mezi nezbytné součásti takových správních opatření nepochybně patří jak tržně orientované ekonomické reformní zásahy vycházející ze zá-

kladních hospodářských a sociálních práv jedince /což předpokládá liberalizaci pracovních právních předpisů/, tak zavedení odborové samosprávy a odborového pluralismu.

Jak již bylo řečeno, toto přechodné demokratizační období má zachovat současné instituce, je však třeba dodat, že jedním z jeho předních úkolů je rychle legalizovat nezávislé skupiny, sdružení, hnutí a seskupení v celém rozsahu společenského, politického, hospodářského, náboženského a kulturního života. Nezávislé instituce mají tedy v přechodném období demokratizace společnosti koexistovat s institucemi oficiálními, tvořit jejich protiváhu a všude tam, kde to bude možné a užitečné, s nimi spolupracovat. Tak je možno bez velkých společenských konfliktů vytvořit zásady právního demokratického státu, včetně nové ústavy a nového volebního zákona.

Paní pospánkyně a páni poslanci! Jsme pevně přesvědčeni, že není jiné plodné cesty k překonání vážné krize, uprostřed níž se ocitáme, než je ta, na kterou již tak dlouho upozorňujeme. Zarmucuje nás, že se zákonodárné sbory v ČSSR neohlížejí na potřeby vlastního národa. Derou tím na sebe břemeno těžké odpovědnosti před svým lidem i před dějinami.

V Praze dne 21.2.1989

Demokratická iniciativa

+++

+++ Dopis generálnímu tajemníku ÚVKŠČ Miloši Jakešovi +++

Vážený pane generální tajemníku,

více než před rokem

+++ Dopis generálnímu tajemníku ÚVKSČ Miloši Jakešovi +++

Vážený pane generální tajemníku,

více než před rokem, v lednu 1988, jsme Vám adresovali dopis, obsahující některé návrhy a požadavky pro počátek demokratizačního procesu v Československu. Uvedli jsme, "že uspokojení individuálních zájmů obyvatelstva" je nemyslitelné "bez politické a náboženské snášenlivosti, která je podmínkou přechodu k demokratickému způsobu vlády". Snášenlivost vlády znamená v naší situaci zejména uskutečnění politických, hospodářských i sociálních práv a svobod.

Nechceme nyní rozvádět, jak se československé vedení od onoho loňského ledna zdráhalo tato práva a svobody obyvatelstvu přiznat a nebudeme ani hovořit o často drastických krocích československé administrativy opačným směrem; to vše je dobře známo u nás i za hranicemi. Chceme připomenout československý podpis na závěrečném dokumentu vídeňské následné schůzky KBSE a zdůraznit odhodlání Demokratické iniciativy snažit se ve spolupráci se všemi demokratickými silami společnosti působit na státní orgány ČSSR, aby těmto /i ostatním/ mezinárodním závazkům přesně dostálo. V tomto smyslu se vracíme k dopisu, který jsme Vám zaslali loni v lednu a k požadavkům v něm obsaženým. Všechny jsou závěrečným dokumentem z Vídně potvrzeny.

Požadavek zrušit dosavadní kádrovou politiku podle nynějších kádrových dotazníků se týká základního předpokladu lidských práv, tzn. občanské rovnoprávnosti a naše vláda se k němu zavázala mj. čl. 13.7 principů vídeňského dokumentu. Zde se zavázala "zajišťovat na svém území každému ... lidská práva a základní svobody bez jakéhokoli rozdílu, ať jde /.../ o náboženství, politické či jiné přesvědčení, národnostní či společenský původ ..." atd. Totéž platí přirozeně o požadavku amnestie, která má mít za následek propuštění osob trestně stíhaných z politických nebo náboženských důvodů.

Požadavky zajistit všeobecný přístup k informacím, zavést objektivní informační soustavu zakotvenou v zákonech, celkově rozšířit ediční možnosti a odstranit zábrany pro vystoupení v hromadných sdělovacích prostředcích - tyto požadavky jsou potvrzeny kapitolou "informace" /čl. 34-46/. - Spolupráce v humanitárních a dalších oblastech, mimo jiné odstavcem čl. 34, který ukládá vládám, že jsou povinny "dovolovat jednotlivým

osobám, institucím a organizacím ... získávat, vlastnit, reprodukovat a rozšiřovat jakékoli informační materiály".

Požadavek "dát větší prostor společensky orientovaným spolkům a dobrovolným sdružením" je - vzhledem k tomu, že, pokud víme, u nás všechna nezávislá sdružení usilují o prosazení lidských práv - potvrzen čl. 26 principů vídeňského dokumentu, který zavazuje vlády respektovat právo jednotlivců "sdružovat se za tímto účelem s jinými ... usnadňovat přímé kontakty a komunikaci mezi těmito osobami, organizacemi a institucemi ...".

Poslední z našich požadavků a návrhů obsažených v citovaném dopise je požadavek "odstranit direktivní kontrolu církví a nastolit soužití s církvemi a věřícími, které by respektovalo hlavní principy náboženské svobody". Právě těmto významným právům je věnován obsáhlý článek 16 principů závěrečného vídeňského dokumentu, jehož účelem je zajistit svobodu "každé osobě praktikovat náboženství nebo víru" stanovením některých významných zásad svobody vyznání, víry a církevního života.

Vážený pane generální tajemníku! Nejen podpisy příslušných dokumentů, ale i projevy mnoha oficiálních představitelů se ČSSR plně postavila za helsinský proces. Zároveň u nás existují četné zákony /některé dokonce docela čerstvé/, které jsou s helsinským procesem, jeho dokumenty, tendencemi a normami v příkrém rozporu a právní praxe, která jednoznačně straní právě takovým, většinou krajně nedemokratickým zákonným ustanovením. Vzniká jakási právní schizofrenie: navenek platí liberální normy podle helsinských a následných dokumentů, uvnitř represivní zákony vzniklé v období neostalínismu. Právní systém však může být jen jeden a ten je v případě Československa zakotven mezinárodními dohodami v helsinském procesu, kdyby to kompetentní orgány chtěly popřít, ztratily by československé mezinárodní závazky - a jakékoli partnerství ČSSR - platnost.

Požadujeme proto, aby do doby, než Československo odstraní "zákonodárné a správní překážky, jež jsou neslučitelné s ustanoveními dokumentů KBSE" /čl. 26 Principů vídeňského dokumentu/, bylo zvláštním zákonem stanoveno, že československé zákonné normy mají platnost a mají být jednoznačně vykládány podle dokumentů KBSE. Neboť, když československá vláda podepsala závěrečný dokument následné schůzky KBSE ve Vídni, jistě uznává i čl. 12 jeho principů, který stanoví, "že všechna občanská, politická, hospodářská, kulturní a další práva a svobody mají

prvořadý význam a musejí být plně uskutečňovány všemi příslušnými způsoby".

V Praze dne 25.3.1989

V Praze dne 31.3.1989

Za Demokratickou iniciativu

Bohumil Dolážal
Emanuel Mandler
Karel Štindl
Stanislav Trávníček

Martin Litomiský
Ilja Storoženka
Eva Štolbová

+++ Federálnímu shromáždění ČSSR +++

Paní poslankyně a páni poslanci,

dne 15. ledna t.r. připojila československá vláda svůj podpis k Závěrečnému dokumentu vídeňské následné schůzky KSSE. Československý stát se tak zavázal "zajišťovat na svém území každému, kdo spadá pod jeho jurisdikci, lidská práva a základní svobody bezjakéhokoli rozdílu, ať jde o rasu, barvu pleti, pohlaví, jazyk, náboženství, politické či jiné přesvědčení, národnostní nebo společenský původ, majetkové poměry, místo narození nebo jiné okolnosti" /odst. 13.7 Principů/. V této souvislosti má "zdokonalovat své zákony, správní předpisy a politiku v oblasti občanských, politických, hospodářských, sociálních, kulturních a dalších lidských práv a základních svobod a uskutečňovat je v praxi tak, aby bylo zaručeno efektivní vykonávání těchto práv a svobod" /odst. 13.1. Principů/.

Právě to vedlo Demokratickou iniciativu, aby v dopise poslancům FS z 21.2.t.r. vyhlásila "Nelsinskou iniciativu k demokratizaci ČSSR". V jejím rámci považujeme nyní za svou povinnost znovu Vás upozornit na myšlenky a návrhy obsažené v jiném našem dopise, v dopise poslancům FS z 1.9.1987, jímž Demokratická iniciativa bezmála před dvěma roky fakticky zahájila svou činnost /text tohoto dopisu příkládáme jako přílohu/. Naléhavost tehdejších našich návrhů je totiž nyní podložena nejen tím, že jde o palčivé a vesměs nevyřešené problémy, ale navíc, že jde o problémy, které se československý stát ve Vídni zavázal řešit.

Připomínáme tedy naše základní podněty a uvádíme je zároveň do souvislosti s příslušnými odstavci Závěrečného dokumentu Videňské schůzky. Považujeme to za potřebné tím spíše, že náš dopis z 1.9.1967 zůstal dodnes bez viditelného ohlasu ve Vašich řadách.

x x x

V uvedeném dopise jsme žádali, aby se v naší společnosti opět vytvořily podmínky pro uplatnění lidí podle jejich nadání, schopností a povahových vlastností. To by se mělo stát především zrušením dosavadního kádrového řízení a posuzování podle politické příslušnosti, víry, původu, příbuzných v zahraničí a pod. Tento náš požadavek je nyní možno podepřít jak citovaným odstavcem 13.7 Principů, tak odstavcem 16.1 /stát se zavazuje "přijímat účinná opatření, která by zabránila a odstranila diskriminaci osob nebo společenství z důvodů náboženství nebo přesvědčení"/, a pokud jde o přístup ke vzdělání, ještě odstavcem 63 kapitoly "Spolupráce v humanitárních a dalších oblastech" /stát bude zajišťovat "přístup k různým druhům a úrovním vzdělání všem bez diskriminace z důvodů rasových, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného přesvědčení, národního nebo sociálního původu, majetkových poměrů, narození nebo z jiných důvodů/. V úsilí o skutečnou rovnoprávnost občanů je zvláště zapotřebí odstranit nevěcná hlediska při povolování cest československým občanům do zahraničí. Tento požadavek se mj. opírá o odst. 20 kapitoly "Spolupráce v humanitárních a dalších oblastech" /státy se v něm zavazují, že budou "příznivě vyřizovat žádosti o cesty do zahraničí bez ohledu na rasu, barvu pleti, pohlaví, jazyk, náboženství, politické nebo jiné přesvědčení, národní nebo sociální původ, majetkové poměry, narození, věk nebo jiné okolnosti"/.

Dále jsme požadovali vytvoření objektivní informační soustavy, jež by měla mj. umožnit pravdivé poznání naší národní minulosti. S tímto požadavkem souzní odst. 34 kapitoly "Spolupráce v humanitárních a dalších oblastech", kde se signatáři zavazují, že "budou zajišťovat, aby si jednotlivci mohli svobodně volit vlastní zdroje informací", a že budou dovolovat jednotlivým osobám, institucím a organizacím ... získávat, vlastnit, reprodukovat a rozšiřovat jakékoli informační materiály". V této souvislosti nemůžeme zamlčet své znepokojení nad

tím, že v březnu t.r., t.j. dva měsíce po podpisu Závěrečného dokumentu, schválilo FS ČSSR mimořádná opatření, která jsou v rozporu s vídeňskými závazky našeho státu a která nadto v novele § 6 Zákona č. 150/1969 Sb. přímo protirečí výše citované-
mu odstavci 34.

Navrhli jsme také změnit způsob řízení společenských a zájmových organizací tak, aby vznikla možnost zakládat nové zájmové skupiny a spolky jako součást Národní fronty i mimo ni. Tento návrh odpovídá odstavci 13.5 Principů, jenž ukládá státům "respektovat právo svých občanů aktivně přispívat, samostatně nebo společně s jinými, k rozvíjení a ochraně lidských práv a základních svobod" a dále odstavci 26 Principů, v němž se účastnické státy zavazují "respektovat právo jednotlivých osob sledovat plnění ustanovení dokumentů KSSE a napomáhat mu a sdružovat se za tímto účelem s jinými".

Další náš požadavek, totiž podniknout účinná opatření na ochranu životního prostředí zvláště v nejvíce ohrožených oblastech ČSSR, je podepřen nyní odst. 24 kapitoly "Spolupráce v oblasti ekonomiky, vědy, techniky a životního prostředí": "Účastnické státy budou upevňovat spolupráci a aktivizovat úsilí o ochranu a zlepšování životního prostředí".

Poslední z pěti základních podnětů našeho dopisu, tj. požadavek fakticky zrovnoprávnit ty československé občany, kteří byli v minulosti postiženi pro své přesvědčení, se nyní opírá o odstavec 13.8 Principů, podle něhož mají státy "zajišťovat, aby ani osoba, která vykonává nebo vyjadřuje úmysl vykonávat nebo se snaží vykonávat tato práva a svobody, ani žádný její rodinný příslušník nebyl v důsledku toho jakýmkoli způsobem diskriminován".

x x x

Paní a pánové, věříme, že soulad našich podnětů, jež jsme tu připomněli, se závazky, které nyní československý stát na vídeňské schůzce přijal, bude pro Vás dostatečným důvodem, abyste se k nim vrátili a vážně se jimi zabývali. Splnění našeho zákonodárství s vídeňskými závazky je úkol bezesporu velmi naléhavý. V této souvislosti upozorňujeme na podnět, obsažený v dopise, jež jsme v rámci naší helsinské iniciativy k demokratizaci ČSSR zaslali generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ Miloši Jakešovi /i tento dopis zasíláme jako přílohu/. Navrhujeme

me v něm, aby do doby, než československý stát odstraní v sou-
ladu s dokumentem vídeňské schůzky zákonodárné a správní pře-
kážky, jež jsou neslučitelné s ustanoveními dokumentů KSSE
/viz odstavec 26 Principů/, bylo zvláštním zákonem stanoveno,
že československé zákonné normy mají platnost jen pokud jsou
v souladu s dokumenty KSSE a podle těchto dokumentů také mají
být jednoznačně vykládány.

V Praze dne 31.3.1989

Za Demokratickou iniciativu

Bohumil Doležal

Martin Litomiský

Stanislav Trávníček

Emanuel Handler

Karel Štindl

+++ Protest Demokratické iniciativy Federálnímu shromáždění proti zavedení mimořádných zákonných opatření. +++

V Praze dne 21. února 1989

Vážení poslanci,

předsednictvo Federálního shromáždění ČSSR přijalo dne 14.2.1989 zákonná opatření, jejichž účelem je údajně vytvoření podmínek pro pozitivní společenský vývoj v naší zemi a pro tvorivou, klidnou práci našich občanů. Opatření zahrnují zvýšení horní hranice peněžitých trestů i vězení v § 156 odst. a/ trestního zákona, /ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele/ a obdobné zvýšení trestů v § 6 zákona č. 150/1969 Sb. o přečinech proti veřejnému pořádku. Kromě toho doplnilo § 6 zmíněného zákona o odstavec, podle něhož může být stíhán každý, kdo "vyhotoví, umožní vyhotovení nebo rozšíří tiskovinu, která svým obsahem narušuje zájem socialistického státu na zachování veřejného pořádku. /.../

Všechny tyto kroky československých zákonodárných orgánů jsou v přímém rozporu se závazky, jež na sebe ČSSR vzala podpisem závěrečného dokumentu vídeňského následného jednání KBSE. Podpisem dokumentu se totiž československý stát dobrovolně zavázal, že bude zajišťovat účinné požívání lidských práv a základních svobod /bod 12 Principů/, že v tomto kontextu bude rozvíjet své zákony, směrnice i politiku na poli občanských, hospodářských, sociálních, kulturních i jiných lidských práv a základních svobod /bod 13, odst. 1/, a že zajistí, že proti žádnému jednotlivci, požívajícímu těchto práv či vyjadřujícímu úmysl jich používat nebo se o to snažícímu, nebude jakýmkoli způsobem uplatňována diskriminace /bod 13, odst. 8/. Mezi zmíněná práva patří i právo svobodně na veřejnosti vyjadřovat své názory.

Demokratická iniciativa se proto obrací na poslance Federálního shromáždění ČSSR s podnětem, aby na svém příštím zasedání uvedli československý trestní zákoník do souladu s potřebami společnosti i s mezinárodními závazky, jež ČSSR přijala, a to tak, že:

neschválí uvedená zákonná opatření předsednictva FS ČSSR.

Demokratická iniciativa.

+++ Petice občanské důslednosti +++

Celou východní Evropou prochází silící vlna úsilí o svobodu a demokracii. Toto úsilí je provázeno i podmíněno nerušenými, volnými diskusemi na veřejnosti.

Ale v nesvobodném Československu nejsou možné veřejné diskuse v pravém smyslu. "Dialog", prohlásil na XIII. zasedání ÚV KSČ Miloš Jakeš, "nelze vést na ulicích a tam, kde jsou lidé anonymní. Je třeba jej vést na pracovištích, ve školních třídách, na schůzích občanů, národních výborů, společenských organizací, zkrátka tam, kde se lidé znají. Anonymní prostředí je právě to, co potřebují nepřátelské síly ...".

Odmítavý postoj vrcholových orgánů k veřejným diskusím značně zněsnaňuje prosazování občanských svobod a lidských práv. Platí však, že "je třeba" vést dialog "tam, kde se lidé znají".

Takové uzavřené diskuse mohou při současné nesvobodě projevu mít za následek jisté nepříjemnosti pro ty, kdo projeví vlastní názor. Bez postoupení tohoto rizika však v současné době nelze vést žádné diskuse, ani poloveřejné. Postoj občanské důslednosti vyžaduje, abychom je neodmítali, nýbrž naopak požadovali. Nechť generální tajemník ÚV KSČ dodrží slovo.

Každý z podepsaných uvádí své zaměstnání a bydliště jako doklad ochoty účastnit se diskusí na pracovišti, na shromáždění společenských organizací i kdekoli jinde. Vyzýváme uvědomělé občany, aby se k nám připojili, státní, stranické, podnikové a další orgány, aby takové diskuse organizovaly.

8.4.1989

Podněty a připomínky posílejte prosím na adresu:
Bohumil Doležal, Vinohradská 6, Praha 2, PSČ 120 00